

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ТА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Ю. П. Владика, аспірантка, Сумський національний аграрний університет

Досліджено особливості інформаційного менеджменту на сільськогосподарських підприємствах–виробниках зерна. Інформаційне забезпечення є сукупністю документів, даних, методів і способів їх одержання, організації зберігання та обробки. Обґрунтовано напрями удосконалення управління виробництвом та реалізацією зерна сільськогосподарськими підприємствами з урахуванням ефективного інформаційного менеджменту.

Ключові слова: інформаційний менеджмент, інформаційне забезпечення, сільськогосподарські підприємства–виробники зерна, екологічне агропідприємництво.

Вступ. Важливою складовою управління виробництвом та реалізацією зерна сільськогосподарськими підприємствами є інформаційне забезпечення – сукупність документів, даних, методів і засобів їх одержання, організації зберігання та обробки. Розвиток сільськогосподарських підприємств передбачає управління їх фінансовими ресурсами, прийняття обґрунтованих конкретних заходів щодо впливу на джерела їх формування, що неможливо без ефективного інформаційного менеджменту.

Дослідженню проблеми інформаційного забезпечення управління підприємствами та автоматизованих інформаційних систем в економіці присвятили наукові праці такі вчені як Ю.О. Багаєва, В.П. Божко, Є.А. Дронь, Г.Г. Куликов, А.А. Усольцев, М.А. Шиліна [1, 4, 5]; напрямом розвитку сільського господарства України – В.М. Бутенко, Р.П. Косодій, Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель–Веселяк, Є.В. Мішенін та ін. [2, 3]. Однак проблеми, пов'язані з розвитком інформаційне забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами, потребують додаткового дослідження.

Метою статті є обґрунтування напрямів інформаційного управління виробництвом та реалізацією зерна сільськогосподарськими підприємствами. Для проведення дослідження необхідно вирішити такі *завдання*:

– з'ясувати роль інформаційного менеджменту для здійснення ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами – виробниками зерна;

– обґрунтувати складові механізму управління інформацією, необхідною для виробництва та реалізації зерна сільськогосподарськими підприємствами при вирішенні стратегічних і тактичних завдань;

– проаналізувати складові моніторингу еколого–економічних параметрів якості природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві для підвищення їх якості.

Результати дослідження. Інформаційне забезпечення управління виробництвом на підприємстві можна порівняти з нервовою системою, що забезпечує функціонування живого організму. Завдяки обміну інформацією між системою, якою управляють, інформацію про стан заданих параметрів виробляє команда управління і знову передає її до системи, якою управляють, для виконання, що є прямим зв'язком. Надходження інформації про результати управління є зворотним зв'язком. До інформації належать усі види відомостей, повідомлень і знань, потрібних для реалізації функцій менеджменту.

В сучасних умовах ефективність управління значною мірою залежить від інформаційного забезпечення та повноти інформації. До важливих характеристик, які відзначають якість економічної інформації, належать безперервність і систематичність її надходження. Інформація має надходити постійно, оскільки завжди виникає потреба у розробці та корегуванні управлінських інформаційних рішень.

Більшість помилкових рішень обумовлені дефіцитом інформації. Наявність інформації – як предмету самого рішення, так і його наслідків –

може значно знизити імовірність помилки. Однак інформація має свою вартість, яку необхідно сплачувати. Саме тому, щоб визначити кількість дійсно необхідної інформації для прийняття обґрунтованого рішення, необхідно порівняти очікувані від неї максимальні вигоди з очікуваними витратами на її одержання. Невідповідність фактичних результатів прийнятого рішення тим, що планувалися, у багатьох випадках пояснюється обмеженістю наявної інформації. Більш повна інформація дозволяє прийняти більш обґрунтоване рішення, наслідки якого будуть близькими до розрахункових. Оскільки інформація є цінним товаром, то зацікавлені в ній особи готові за неї платити [5, с. 53].

Дефіцит інформації має два аспекти: кількісний та якісний. У кількісному аспекті дефіцит має об'єктивну сторону, коли йдеться про параметри, обчислення яких не фінансується статистичними службами (наприклад, економічні показники природокористування) і які потребують трудомістких економічних досліджень. Однак поруч з цим, існує інформація, яка систематично не обробляється і не аналізується в повному обсязі у зв'язку із значним її обсягом. Проблема може бути вирішена шляхом створення автоматизованих банків регіональної інформації, які виконують функції акумуляторів даних.

Аналіз даних та їх обробка за допомогою сучасних інформаційних технологій відкривають нові можливості у встановленні зв'язків між різними елементами і показниками обстежень. Цей ефект застосовується для оцінки об'єкта дослідження за узагальненими показниками – інтегральними, універсальними, а також показниками стану економіки за певний період. Такий підхід дозволяє розраховувати найважливіші макроекономічні показники розвитку сільської місцевості, визначаючи напрями розвитку підприємств–виробників зерна.

Подолання невизначеності потребує значного удосконалення методичного апарату, використання адекватних методів дослідження проблем. На сучасному етапі об'єкти управління доцільно розглядати в межах системно–статистичного підходу, що ґрунтується на аналізі, який починається із застосування методів дослідження операцій. Вони передбачають встановлення цілей і зосередження уваги на

побудові цілого, на відміну від побудови компонентів або підсистем, тобто дозволяє чітко сформулювати основну задачу. У результаті використання системного підходу до дослідження проблеми і системно–статистичного аналізу антропогенного впливу визначаються глобальні шляхи вирішення завдань для одержання найвищого ефекту.

Системно-статистичний підхід дозволяє вирішити проблему підвищення достовірності передачі та обробки інформації, відкриває перспективи оптимізації таких важливих параметрів складної системи, як надійність, розподіл надмірного інформаційного потоку під час передачі та обробки інформації. Автори деяких сучасних робіт з теорії інформації використовують завдання без достатнього системного аналізу їх на достовірність інформації, припускаючи абсолютну надійність системи, а в роботах з дослідження надійності мається на увазі інша ідеалізована ситуація: відмови і перебої в апаратурі, незважаючи на економічні та інформаційні процеси, які в ній здійснюються [1, с. 168; 4, с. 75]. Однак реальна ситуація є значно складнішою: недостовірність інформації передається і обробляється у не абсолютно надійних системах, що наносить певний збиток. Виявлення причин цього збитку через недостовірність інформації і ненадійність регіональної економічної системи стають все більш актуальним.

Управління інформацією, необхідною для сільськогосподарського підприємства при вирішенні стратегічних і тактичних (оперативних) завдань, може здійснюватись системою інформаційного забезпечення. Ця система створюється як засіб прийняття рішень на кожному рівні, кожній ланці управління і сприяє виявленню виробничих особливостей даної ділянки, зайнятої вирішенням конкретної проблеми.

Інформаційний менеджмент охоплює різні стадії обробки інформації – від надання і збирання до збереження, виправлення і розповсюдження, інформація може увійти у будь-який формат і з будь-якого джерела. Інформаційний менеджмент є об'єднуючою складовою загальної структури управління. Інформаційне управління здійснюється за допомогою інформаційних комп'ютерних

технологій, без яких неможливе прийняття більшості управлінських рішень.

При розробці інформаційного забезпечення уніфікуються (з дотриманням стандартів і правил) понятійний апарат, мова запису даних, алгоритми і програми обробки, класифікації всіх видів інформації, форми документообігу, обліку і звітності, вихідні дані, нормативи і стандарти тощо; забезпечується оперативність і надійність горизонтальних та вертикальних зв'язків між співвиконавцями і керівниками робіт; досягається наочність відображення кінцевих і проміжних результатів робіт і витрачених коштів для своєчасного контролю за їх виконанням на всіх рівнях і в усіх ланках служб; забезпечується відповідність обсягів інформації можливостям її обробки і сприйняття на всіх рівнях управління; узгоджуються вихідні дані системи інформаційного забезпечення з системою показників статистичних управлінь; забезпечується багаторазове використання даних при одноразовому вводі.

Дана система розробляється як система, що розвивається, та повинна оперативно відображати появу нових видів використання ресурсів (речовин, матеріалів, енергії), видів впливу на середовище, нових нормативів і правил, технічних засобів переробки, передачі, зберігання і видачі інформації. Система інформаційного забезпечення виконує функції спостереження, зберігання, обробки, розподілу і видачі даних, а також оповіщення.

Спостереження (моніторинг) забезпечує зняття, збір, передачу і прийом первинної інформації про стан навколишнього середовища і вплив на нього виробничих об'єктів, населення, природних процесів. Спостереження, залежно від призначення, цілей, можливостей системи може

бути безперервним, періодичним, епізодичним. Воно припускає наявність методів і засобів спостереження, джерел інформації, об'єктів і суб'єктів спостереження, каналів передачі, обробки інформації.

Підвищення якості природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві є найважливішим напрямом його інтенсифікації та екологізації, умовою забезпечення екологічної безпеки існування людини і якості життя населення. Важливим елементом системи управління якістю природних ресурсів визначено екологічний моніторинг якісного й кількісного стану всіх компонентів агробіогеоценозів.

Під моніторингом якості природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві розуміємо багатоцільову інформаційну систему, що охоплює комплекс наукових, технічних, інформаційно-технічних, організаційно-фінансових й інших необхідних заходів, які забезпечують систематичне спостереження, включаючи контроль екологічних параметрів якості виробленої продукції у взаємозв'язку з антропогенними чинниками функціонування агробіогеоценозів й організаційно-технологічну сторону сільськогосподарського виробництва. Основна мета моніторингу полягає в оцінці та контролі рівня екологічності; прогнозуванні впливів технологій, меліорації, забруднення та його зміни з точки зору соціально-еколого-економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, збереження і поліпшення здоров'я людей. Його основні завдання передбачають спостереження за екологічними параметрами якості природних ресурсів; виявлення чинників і джерел антропогенного впливу на нього. Моніторинг еколого-економічних параметрів якості природних ресурсів повинен включати види діяльності, зображені на рис. 1.

Рис. 1. Складові моніторингу еколого-економічних параметрів якості природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві

Джерело: власне дослідження автора

Створення моніторингу еколого-економічних параметрів якості природних ресурсів є необхідною умовою екологізації сільськогосподарського виробництва. З точки зору національних інтересів екологічної безпеки населення, підвищення якості життя людей необхідно розробляти концепції і науково-методологічні підходи до формування більш загальної (наприклад, регіональної) системи спостереження і контролю за якістю природних ресурсів [2, с. 35]. Отже, створення системи інформаційного забезпечення потребує формування організаційної структури управління й регулювання цих процесів.

Вирішувати проблему достовірності передачі й обробки інформації дозволяє системно-статистичний підхід, який відкриває перспективи оптимізації надійності, розподілу інформаційного надлишку при передачі й переробці інформації. Сучасні темпи розвитку народного господарства сприяють істотному зростанню економіко-організаційних і техніко-економічних взаємозв'язків, ускладнюють управлінські завдання, пов'язані зі збільшенням обсягів інформації, яку потрібно опрацювати. Це вимагає розширення штату управлінського персоналу, який займається обробкою, передачею й

аналізом техніко-економічної та еколого-економічної інформації [3, с. 219].

При диференціації управлінських функцій й ускладненні управлінської діяльності постали завдання організаційно-управлінського та економіко-організаційного характеру. Розв'язання завдань оперативного програмно-цільового управління, автоматизованої обробки і системно-статистичного аналізу інформації неможливе без обчислювальної техніки. Доцільно й економічно вигідно використовувати обмін техніко-економічною, еколого-економічною, фінансовою інформацією.

Оперативна техніко-економічна інформація екологічного спрямування наноситься на електронні носії інформації. Для ефективного використання алгоритмів у задачах програмно-цільового управління регіональними та іншим еколого-економічними системами потрібно виявити перелік і періодичність робіт управлінського апарату, джерела необхідної для роботи інформації. Бізнес-план функціонування сільськогосподарського підприємства розробляється на базі інформації про планові

норми витрат на покращання якості природних ресурсів, які встановлюються відповідним управлінням, даних про фактичний стан природних ресурсів, які містяться в облікових документах. При комплексному системно-статистичному дослідженні важливо враховувати специфіку регіональних систем:

- вибір критеріїв оптимальності й адекватності економіко-математичної моделі, які використовуються з метою наукового прогнозування та оптимального планування природоохоронних заходів;

- формування методологій і методики вирішення завдань фінансового управління покращання якості природних ресурсів;

- вибір типів і побудова системи взаємопов'язаних економіко-математичних моделей;

- розробка методів системно-статистичного аналізу техніко-економічних та еколого-економічних параметрів з метою оптимізації.

Отже, підвищення надійності техніко-економічної й еколого-економічної інформації досягається за рахунок реалізації заходів технічного та економіко-організаційного характеру, які спрямовані на покращання системи інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності.

Забезпечення еколого-економічної ефективності використання, відтворення, покращання якості й охорони природних ресурсів зумовлює підвищення продуктивності праці, поліпшення використання устаткування, вивільнення оборотних засобів, збільшення обсягів виробництва, зниження собівартості продукції. Подальше підвищення економічного ефекту функціонування економічних систем охорони навколишнього природного середовища можливе за умови успішного розв'язання задач оптимізації економіко-організаційних структур обробки екологічної інформації, що важливо для сільськогосподарських підприємств – виробників зерна.

Висновки. Створення системи інформаційного забезпечення управління виробництвом та реалізацією зерна сільськогосподарськими підприємствами потребує формування організаційної структури управління та регулювання цього процесу. Якість продукції є регулюючою взаємодією всіх суб'єктів виробництва, збуту і споживання. Для обґрунтування витрат на зниження забруднення

продукції шкідливими для здоров'я споживачів речовинами необхідно знати фактичний стан справ, який забезпечує моніторинг якості навколишнього середовища і його впливу на сільськогосподарську продукцію. Моніторинг повинен забезпечувати об'єктивну картину забруднення середовища всіма потенційно небезпечними речовинами. При цьому необхідно розрізняти дві фази: безпосереднє (дистанційне) спостереження при вивченні стану природних ресурсів і систематизацію одержаних даних. Інформаційний менеджмент дозволить об'єднати складові загальної структури управління сільськогосподарським підприємством – виробником зерна.

Список використаної літератури:

1. Автоматизированные информационные системы в экономике: монография / Г.Г. Куликов, Е.А. Дронь, М.А. Шилина, Ю.О. Багаева: Уфимск. гос. авиац. техн. ун-т. – Уфа: УГАТУ, 2013. – 186 с.
2. Лупенко Ю.О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 р. / Ю.О. Лупенко; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель–Веселяка. – К.: ІАЕ, 2012. – 182 с.
3. Мішенін Є.В. Соціально–економічні та фінансові проблеми сталого сільського розвитку: монограф. / Є.В. Мішенін, Р.П. Косодій, В.М. Бутенко. – Суми: Папірус, 2011. – 334 с.
4. Предметно–ориентированные экономические информационные системы: монография / В.П. Божко и др.; под ред. В.П. Божко. – 2–е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2011. – 240 с.
5. Усольцев А.А. Информационные системы в экономике: монография / А.А. Усольцев. – Новокузнецк: НФ ТПИ. – 2009. – 69 с.

Владыка Ю.П. Информационное обеспечение управления производством и реализацией зерна сельскохозяйственными предприятиями

Исследованы особенности информационного менеджмента на сельскохозяйственных предприятиях–производителях зерна. Информационное обеспечение представляет собой совокупность документов, данных, методов и способов их получения, организации хранения и обработки. Обоснованы направления совершенствования управления производством и реализацией зерна сельскохозяйственными предприятиями с учетом эффективного информационного менеджмента.

Ключевые слова: *информационный менеджмент, информационное обеспечение, сельскохозяйственные предприятия–производители зерна, экологическое агропредпринимательство.*

Vladyka Yu.P. Information management in agricultural enterprises–grain producers

The features of information management in agricultural enterprises–grain producers are considered. Informational provision is a set of documents, data, methods and ways of their obtaining, organization of storage and processing. Ways of improving information management in agricultural enterprises for production and sale of grain have been clarified.

Keywords: *investment of agricultural enterprises, investment management, investment in the grain crop production, ecological agribusiness.*

Дата надходження до редакції: 08.04.2014 р.

Рецензент: к.е.н, професор Жмайлов В.М.